

ציקי אייזנברג, "אי המטמון", 2025. צילום: אסף אלבוחר

חמש מעבר לפינה

האמנים בתערוכה "ארבעה נכנסו למוסררה" מתייחסים למפגש שלהם עם רחובות השכונה הירושלמית וההיסטוריה שלה. רק לגירוש הפלסטינים ממנה אין התייחסות

גלעד מלצר

מבליטים מצד אחד את היופי האינדיבידואלי של הדוגמאות, ומצד שני את הסכך הבלתי חדר של מה שנותר מאחוריהן. מוסררה שוכנת בצמידות למאה שערים. בשיטותיו בשכונה נתקל זילברמן גם בנשים חרדיות מכוונות מסך רגל ועד ראש, אלו המכונות "טליבאן". הן רואות דרך חריץ בכיסוי הראש, אך בעצמן נותרות, כמו בתצלומים, רוחות רפאים שחורות, נטולות צורת אנוש ופרטים מזהים. הדפסת התצלומים על רקע שחור מדגישה את האניגמה החלומית-סיוטית של משהו, מישהי – כך כך קרובה וכל כך לא נגישה או מובנת.

סדרת תצלומי הדיוקן של רות סטם באירמוב היא לכאורה הרעיון הכי בסיסי באמנות ששורה בתוך קהילה. אלא שהבחירה של באירמוב לפגוש את התושבים עם חדר חושך ניה, לצלם ולהדפיס בטכניקת קולודיון רטוב שרווחה באמצע המאה ה-19, מעניקה להדפסות תחושה מסתורית. כאילו ביחד עם הכימיקלים שנמרחים על פלטת הצילום שצריכה להיות מפותחת בתוך דקות ספורות, השכנים, המבנים, הנוף המקומי – עטו גלימה של זמן והיסטוריה.

מול קיר תלוי ומוצג "אי המטמון", המיצב הצבעוני עד פופי של ציקי אייזנברג. במשך השנה הוא שם לב שהדירות הקטנות בשכונה גדושות בערבירב של חפצים, וביקש מבעליהן לספר עליהם, ודרכם על ההיסטוריה המקומית והאישית. רובם מצולמים על רקע

שהוא מתקרב לשנתו ה-40, יש לא מעט מחמאות שאפ"ר להרעיף על בית הספר לאמנות שייסד אבי סבג במוסררה בירושלים. ממרתף מוזנח בשכונה שנחשבה לאחת הקשות בישראל, המוסד העמיד במשך השנים מאות בוגרות ובוגרים שהשתלבו בענפי האמנות, עיצוב, ואמנות. אבל אולי ההישג הגדול ביותר הוא ההתעקשות העקבית של סבג והצוות שהעשייה לא תהיה מנותקת מהמרחב והקהילה שבתוכם הוא פועל.

גישה זו מלווה גם את פרויקט החממה של קרן מנדל שמגיע השנה לסימו אחר ארבעה מחזוריים. הדרישה היחידה שהופנתה למשתתפים מסתכמת בכותרת התערוכה, "ארבעה נכנסו למוסררה". השם נלקח מסיפור מאגדה תלמודית על ארבעה חכמים שנכנסו לפרדס ללימוד משותף בתורת הסוד, וכל אחד ואחד מהם השתנה עד היסוד בצאתו. אני לא יודע עד כמה שנה של היכרות עם מוסררה על בניה, רחובותיה, מפגש עם תושביה ולימוד ההיסטוריה שלה, שינתה את ארבעת האמנים. עם זאת, המפגש הזה נוכח באופנים שונים ומעניינים.

שי זילברמן מכנה את המהלך שלו "סורג שפה". גם כותרת זו מבוססת על טקסט – השיר שכתב פאול צ'לאן בהשראת תצלום של סורג ברזל במנור עתיק שהיה תלוי בחדרו. גם בלי להזכיר את החיכוך המתמיד עם החוק של תושבי השכונה ושל הפנתרים השחורים שצמחו בה – הסורג שמאפשר ראייה אך מונע קרבה מסכם היטב את מערכת היחסים של השכונה עם העיר שנמצאת מעבר לפינה. מוסדות ואחרים שמוזהים עם מרכז העיר – העירייה, סדנת ההדפס, הבניין החדש של בצלאל, המדרחוב, בית המשי פט – סמוכים למוסררה. עם זאת, היא נדמנה כמי שנמצאת מעבר להרי החושך.

זילברמן צילם את הדוגמאות בשונות של סורגי ברזל ישנים בשכונה והפך אותם למגורות נייר תלויות. תיאטרון הצללים שמטיילים המוביילים העדינים על הקיר מדמה את המבט החולף, המרצד מבעד לסורגים. התצלום הגדול "אריג" מכיל שכבות של תצלומי סורגים שהונחו זה על גבי זה,

אוריית אדר בכר, "האבודים", 2025. צילום: אנצ'ו גוש

על ידי פלסטינים אמידים ובהם משפחת אל חוסייני. הבתים והדירות רחבי הידים חולקו אחרי מלחמת 1948 ליחידות קטנות, ואוכלוס בצפיפות בעיקר על ידי עולים מצפון אפריקה. גם הפעם הפרק הראשון על כינון השכונה, על גירוש האוכלוסייה הערבית ממנה וביות הנכסים, דומם. יש לקוות שמוסררה וגם אנחנו נדע להכיר אותו ובו.

"ארבעה נכנסו למוסררה". אנצ'ו: איילת השחר כהן ואבי סבג שרביט. גלריה מוסררה, שבטי ישראל 22, ירושלים. ראשון חמישי, 19:00-29:00. 9:00 טו 29.3

או על ידי הפנתר השחור הוותיק קוקו דרעי. במפגש משוכלל בין תיאטרון לבין קולנוע, בין ארכיטקטורה לבין פיסול ובין היומיומי לנשגב – אדר בכר מציעה מבט על קהילה, אנשים והיסטוריה שכמעט תמיד נראו ונשמעו מבעד לפריזמה של דעות קדומות וקלישאות.

ארבעת האמנים שנכנסו למוסררה עמדו במשימה להכיר את תושביה וללמוד את ההיסטוריה שלה. אך כמו המחזורים הקודמים של תוכנית השעות במקום הכל מתמקד כמה שנוצר בשכונה מרגע מסוים. מוסררה (מצררה בשמה המקורי, הערבי) הוקמה ב-1889

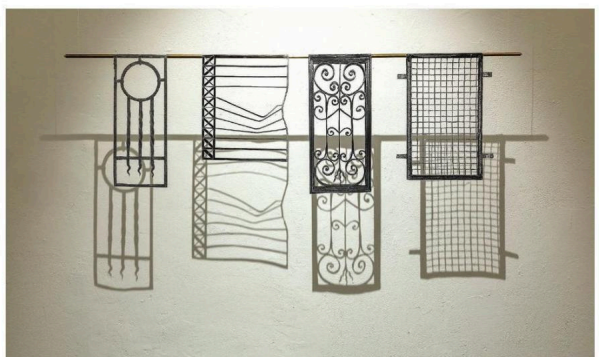
אופניים שאייזנברג אסף מפנית רחוב, ביחד עם חפצים אישיים כמו קנקן התה שמוכר ליצחק אלקובי "איך אמו החזיקה אותו גבוה מעל הכוס" או המנורה העתיקה שלני וולף "שומר אצלו כדי למכור לצליינים" – יוצרים מוטיבואון מורשת קטן, מצחיק ואפילו מרגש.

העבודה המורכבת והמעניינת ביותר בתערוכה היא מיצב הווידאו הרב-ערוצי "האבודים" של אוריית אדר בכר. אל כל אחד מששת המסכים מגיחה דמות מאופרת בכבוד כמו בתיאטרון קבוקי, או כאילו כוסתה באפר. כשהיא בתוך התא היא מספרת לנו, או לשכניה, על תהיות קיומיות, רגשות, שאיפות וזיכרון. המונולוגים שגולשים בטבעיות לדיאלוגים נטו מהנובלה "האבודים" של סמואל בקט ומטקסטים שפרסמו הפנתרים השחורים בכרוזים שנתלו ברחבי ירושלים, או נשלחו לתקשורת. עם התאמות קלות של המנעד השפתי, היצירה האקזיסטנציאליסטית המהורהרת והזועם הפוליטי הנוקב נשמעים כאילו בקעו מאותה נפש מוסרת, בין אם היא מוגשת על ידי שחקן מקצועי,

מונכרומטי ניטרלי כמו התליון בכף ידו של תושב השכונה, שאותו קיבל לבר המצווה. את חלקם אייזנברג מציג כתצלום, ואחרים, למשל "העוד מפלסטק" שקיבל אליעזר אברול במתנה מבתו, הוא מגדיל, גוזר ומפסל מחדש. המצאי המוור הזה שמפגיש חפצי יומיום כמו "משקפי השמש של שי" ששומרות על עיניו "שיישארו כחולות", מושב

רוסטם באירמוב, "צל חולף (מזל)", 2025

שי זילברמן, "סורג, שפה – תפילה", 2025. צילום: אסף אלבוחר